

Mot ett intersektionellt förhållningssätt till våld mot kvinnor?

En begreppsanalys av rapporter från UN Special Rapporteur on Violence against women

Annie Fingal

Avdelningen för mänskliga rättigheter
Historiska institutionen
Kurskod: MRSG31
Termin: Vårterminen 2020
Handledare: Olof Beckman
Omfång: 10 000 – 15000 ord

Abstract

Den här uppsatsen innehåller en analys av rapporter från FN:s särskilda rapportörer om våld mot kvinnor, *UN Special Rapporteur on violence against women*. Sedan 1994 har det funnits ett mandat för en särskild rapportör som utreder våld mot kvinnor, dess orsaker och konsekvenser. De särskilda rapportörerna bedriver ett självständigt arbete och kan på så sätt få utrymme till att normativt kritisera både stater och FN-systemets administration. Den här uppsatsen undersöker rapportörernas synsätt på våld mot kvinnor i förhållande till intersektionell diskriminering. Uppsatsen syftar också till att undersöka också hur ett intersektionellt förhållningssätt kan bidra till det internationella arbetet i FN mot att eliminera våld mot kvinnor. Slutsatsen är att rapportörerna i olika grad antar ett intersektionellt förhållningssätt. Det sker i olika utsträckning och kan i vissa fall vara implicit, vilket innebär att det inte går dra en tydlig slutsats för alla rapportörer baserat på endast den här undersökningen. Gemensamt för alla mandatinnehavare sedan tillkomsten år 1994 är däremot att de förespråkat vikten av att betrakta våld mot kvinnor i förhållande till den övriga diskriminering av kvinnor som sker i hela världen. Den främsta slutsatsen från den här begreppsanalysen av ett urval rapporter från *UN Special Rapporteur on violence against women* är det finns en tydlig koppling mellan diskriminering och könsbaserat våld mot kvinnor.

Nyckelord:

Våld mot kvinnor, könsbaserat våld, mänskliga rättigheter, UN Special Rapporteur on violence against women, intersektionalitet, diskriminering, ojämlikhet

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Problemformulering, syfte och frågeställningar	3
1.2	Material och avgränsningar	4
1.2.1	Primär- och sekundärmaterial	4
1.2.2	Urval och avgränsningar.....	5
1.3	Källkritik.....	6
2	Litteraturoversikt och tidigare forskning	8
	Systemet av särskilda rapportörer i FN.....	8
2.1	Teori	15
2.2	Metod.....	17
3.	UN SRVAW och ett intersektionellt förhållningssätt till våld mot kvinnor.....	19
3.1	Relationen mellan intersektionell diskriminering och våld mot kvinnor enligt UN SRVAW	20
	Analys och diskussion	25
2.3	Analys.....	25
2.4	Diskussion.....	26
	Referenser	29

1 Inledning

Våld mot kvinnor är ett globalt och omfattande problem. Av världshälsoorganisationen WHO klassas våld mot kvinnor ett folkhälsoproblem i hög grad.¹ Statistik från WHO visar att 44 procent av alla världens kvinnor har erfaren någon form av könsbaserat våld. Enligt UNIFEM är könsbaserat våld för kvinnor en vanligare dödsorsak än att dö av cancer, malaria, trafikskador och krig tillsammans.² Trots problemets omfattning har det historiskt sett fått begränsad uppmärksamhet inom människorätten och FN. Våld mot kvinnor har länge, och är fortfarande i hög utsträckning, en känslig fråga för stater och individer. Inga specifika referenser till våld mot kvinnor ges i FN:s kvinnokonvention och det saknas juridiskt bindande instrument som reglerar våld mot kvinnor.³ Flera initiativ har tagits till ett vidare arbete med särskilt fokus på våld mot kvinnor inom FN de senaste decennierna. Från att ha betraktats som en privat eller nationell angelägenhet har våld mot kvinnor utvecklats till att betraktas som en kränkning av mänskliga rättigheter.⁴

I FN-systemet finns sedan sextiotalet ett system med självständiga experter, eller särskilda rapportörer som de också benämns. Rollen som självständig expert eller särskild rapportör tillsätts som ett mandat av FN:s människorättsråd. Mandaten som heter självständig expert eller särskild rapportör kan dels vara fokuserade på en stat, det vill säga att en självständig expert har i uppgift av FN:s människorättsråd att rapportera om mänskliga rättigheter i en viss stat. Dels kan mandatet kan också vara tematiskt, det vill säga att den självständiga

¹ UN Human Rights Council, *Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences*, Rashida Manjoo, A/HRC/17/26
2 May 2011, 12

² Anderson, Kirsten, "Violence against Women: State Responsibilities in International Human Rights Law to Address Harmful Masculinities", *Netherlands Quarterly of Human Rights*, Vol. 26/2, 2008, s. 173-197

³ Ronagh J.A. McQuigg Is it time for a UN treaty on violence against women?, *The International Journal of Human Rights*, 22:3, 2018, 315-316

⁴ UN Human Rights Council, *Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences*, A/HRC/41/42 20 June 2019

experten har i uppgift att rapportera om en särskild rättighet eller ett problem som berör mänskliga rättigheter.⁵

År 1994 tillsattes ett en särskild rapportör för att utreda våld mot kvinnor, dess orsaker och konsekvenser globalt. Den särskilda rapportören arbetar självständigt och har expertiskunskap inom ämnet som utgör grunden i arbetet. De rapporterar sedan 2006 till FN:s människorättsråd. Den här uppsatsen kommer att handla om mandatet UN Special Rapporteur on violence against women, som hädanefter i uppsatsen kommer att refereras till med förkortningen UN SRVAW. Sedan mandatet tillsattes har fyra personer innehaft mandatet UN SRVAW: Radhika Coomaraswamy, Yakin Ertürk, Rashida Manjoo och Dubravka Simonovic.⁶ I den här uppsatsen kommer närmare att undersöka mandatets betydelse för det internationella arbetet på FN-nivå i syfte att utreda orsaker och konsekvenser till våld mot kvinnor. Närmare bestämt att undersöka om och i så fall hur UN SRVAW tar sig an problemet våld mot kvinnor och förklarar dess orsaker och konsekvenser med hjälp av ett förhållningssätt baserat på intersektionalitet.

⁵ UN Human Rights Council, "Special Procedures", <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/SP/Pages/BasicInformationSelectionIndependentExperts.aspx> (hämtad 2020-05-26)

⁶ UN Office of the High Commissioner on Human Rights, "Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences", <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Women/SRWomen/Pages/SRWomenIndex.aspx> (hämtad 2020-05-26)

1.1 Problemformulering, syfte och frågeställningar

Från att länge inte betraktas ha någon koppling till mänskliga rättigheter betraktas nu våld mot kvinnor som en kränkning av de mänskliga rättigheterna. UN SRVAW betraktas vara ett viktigt instrument i att bidra till att sätta normer kring våld mot kvinnor som en fråga om mänskliga rättigheter. Den här uppsatsen syftar till att analysera hur rapportörerna använder sig av intersektionalitet som perspektiv för att framhäva deras normativa förståelse av våld mot kvinnor och uppmuntra till förändring inom området. Intersektionalitet är ett teoretiskt perspektiv som de senaste decennierna successivt fått mer uppmärksamhet både inom den feministiska teorin och inom internationell människorätt. Den här uppsatsens huvudsyfte är att undersöka på vilket sätt UN SRVAW uttrycker ett intersektionellt förhållningssätt i relation till våld mot kvinnor. Mer specifikt undersöks följande frågeställningar:

- Hur uttrycker SRVAW ett intersektionellt förhållningssätt till våld mot kvinnor, Hur förhåller sig våld mot kvinnor till intersektionell diskriminering enligt UN SRVAW?
- Vilket syfte kan ett förhållningssätt baserat på intersektionalitet uppfylla i arbetet mot våld mot kvinnor?

1.2 Material och avgränsningar

1.2.1 Primär- och sekundärmaterial

Primärmaterialet består av ett urval rapporter från UN *Special Rapporteurs on violence against women* från 1994 till 2019. Följande fyra rapporter ingår i primärmaterialet:

*“Preliminary report submitted by the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, Ms. Radhika Coomaraswamy, in accordance with Commission on Human Rights resolution 1994/45”*⁷

*“15 YEARS OF THE UNITED NATIONS SPECIAL RAPPORTEUR ON VIOLENCE AGAINST WOMEN, ITS CAUSES AND CONSEQUENCES (1994-2009) - A CRITICAL REVIEW”*⁸

*“Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, Rashida Manjoo”*⁹

*Violence against women, its causes and consequences: Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences**, av nuvarande UNSRVAW Dubravka Simonovic.¹⁰

Sekundärmaterialet består av ett urval av vetenskapliga verk och artiklar. Urvalen har motiverats genom att hitta verk som för det första är relevanta för mitt ämne. Crenshaw betraktas ha myntat intersektionalitet. Eftersom hennes teori betraktas högt ansedd inom forskningsfältet och introducerar intersektionalitet som teoretiskt perspektiv bedömdes den relevant till uppsatsens teori. Lorena Sosas bok *”Intersectionality in the human rights framework on violence against women: At the centre or in the margins?”* har betraktats relevant främst för att den har en tydlig inriktning på intersektionalitet i förhållande till våld

⁷ UN Commission on Human Rights, *Preliminary report submitted by the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, Ms. Radhika Coomaraswamy, in accordance with Commission on Human Rights resolution 1994/45*, 22 November 1994, E/CN.4/1995/42

⁸ UN Human Rights Council, *Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, Yakin Ertürk*, A/HRC/11/6/Add.5, 27 May 2009

⁹ UN Human Rights Council, *Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, Rashida Manjoo*, A/HRC/17/26
2 May 2011

¹⁰ UN Human Rights Council, *Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences*, A/HRC/41/42 20 June 2019

mot kvinnor i globala och regionala människorättsinstrument. Den lyfter både regionala ramverk och internationella. De delar som varit mest relevanta till den här undersökningen är kapitlen om FN och specifikt de delar Sosa undersöker mandatet UN SRVAW och mandathavarnas förhållningssätt till intersektionalitet. Även Sosa´s inledande kapitel där intersektionalitet presenteras som teoretiskt perspektiv har utgjort en del av grunden för den här uppsatsens teori.

1.2.2 Urval och avgränsningar

En naturlig avgränsning av tidsperioden har gjorts, eftersom mandatet endast funnits sedan 1994.¹¹ Vidare avgränsningar har gjorts i materialet dels på grund av en stor mängd rapporter, dels baserat på relevans för tematik och frågeställningar. Materialet har avgränsats för att begränsa mängden material till en rimlig nivå i förhållande till undersökningens omfång. Ytterligare urval är baserade på relevans för mitt ämne och mina frågeställningar. Därför har inte rapporter från besök till specifika stater för att jag inte ansett att de varit relevanta till min analys av materialet. Jag har därmed analyserat rapporterna som helhet, men lagt särskilt fokus på de delar som ger en teoretisk bakgrund till våld mot kvinnor som fenomen och samhällsproblem.

År 2006 avvecklades Human Rights Commission och Human Rights Council bildades istället. Sedan 2006 rapporterar därmed UN SRVAW till Human Rights Council. I denna uppsats antas övergången till Human Rights Council inte ha en betydande påverkan på innehållet i rapporterna, med stöd i att de särskilda rapportörerna arbetar obetalt av FN och betraktas som självständiga experter.¹²

¹¹ UN Office of the High Commissioner on Human Rights, "Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences", <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Women/SRWomen/Pages/SRWomenIndex.aspx> (hämtad 2020-05-26)

¹² UN Human Rights Council, "Special Procedures", <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/SP/Pages/BasicInformationSelectionIndependentExperts.aspx> (hämtad 2020-05-26)

1.3 Källkritik

I det här avsnittet kommer jag att redogöra för på vilka sätt jag antagit en källkritisk hållning. Inledningsvis uttrycks möjliga begränsningar med materialet och hur jag förhållit mig till dem. Därefter motiveras forskningsetiska bedömningar relevanta för den här undersökningen.

Materialet skiljer sig i utformning och formalia mellan de olika rapportörerna. Den största skillnaden märks om man jämför utformningens förändring över tid. Jag kan se att detta kan leda till en svårighet vid jämförande av rapportörerna. Men, eftersom min frågeställning syftar till att belysa och undersöka de särskilda rapportörerna teoretiska förhållningssätt behöver skillnaderna i rapporternas utformning inte nödvändigtvis vara ett problem. Skillnaderna i utformning kan också betraktas som att de belyser individuella skillnader rapportörerna emellan.

En annan begränsning är det snäva urval som gjorts av primärmaterialet. Jag är medveten om att begränsat material i förhållande till hur mycket material som finns rapporterat och hur lång tidsperioden är. Samtidigt har jag resonerat när jag motiverar mitt urval och avgränsningar att en stor del av flödet av rapporter har prioriterats bort på grund av att de inte varit relevanta för min undersökning. Främsta orsaken till att rapporter valts bort på grund av irrelevans för undersökningen har varit att de är rapporter från besök till specifika stater. Med den här undersökningen har inte ett intresse att belysa eller jämföra människorättsproblem i specifika stater funnits. Istället vill jag fokusera på hur arbetet mot att eliminera våld mot kvinnor som strukturellt, globalt problem görs i det internationella samfundet. I synnerhet syftar jag med undersökningen till att förstå de särskilda rapportörernas roll i det internationella arbetet och på vilket sätt de för diskussionerna på området framåt. Genom deras sätt att adressera de genom att använda valda begrepp utmanar normer och arbetar mot

målet att eliminera våld mot kvinnor genom att utreda orsakerna bakom och dess konsekvenser.

Några särskilda forskningsetiska bedömningar har inte betraktats aktuella att göra i den här uppsatsen, med tanke på undersökningens metod, material och syfte. Primärmaterialet består av offentliga dokument tillgängliga i FN:s dokumentdatabas öppna för allmänheten att läsa. Ingen avsikt har funnits att kritisera någon av rapportörerna, varken i deras roll som SRVAW, som individer eller deras normativa perspektiv.

2 Litteraturöversikt och tidigare forskning

Inledningsvis kommer det här avsnittet att presentera några verk av betydelse inom forskningsfältet med teoretiska perspektiv på våld mot kvinnor som samhällsfenomen, dess orsaker och konsekvenser. Litteraturöversikten består av tre delar. I den första delen lyfts vetenskapliga artiklar som handlar om systemet av särskilda rapportörer som helhet. I det andra avsnittet presenteras litterära verk som behandlar våld mot kvinnor som fråga i den internationella rätten, både i relation till historisk kontext och framtida utmaningar. I det tredje och slutliga avsnittet presenteras litterära verk som behandlar olika teoretiska förhållningssätt att använda för att betrakta våld mot kvinnor.

Systemet av särskilda rapportörer i FN

I det här avsnittet presenteras Surya Subedis artikel "Protection of Human Rights through the Mechanism of UN Special Rapporteurs", samt Joanna Naples-Mitchells artikel "Perspectives of UN special rapporteurs on their role: inherent tensions and unique contributions to human rights". Båda artiklarna handlar om systemet av särskilda rapportörer i FN och diskuterar fördelar och begränsningar med dess funktion.

Systemet av särskilda rapportörer och självständiga experter har funnits sedan sextioalet. Systemet bildades när det ansågs finnas ett behov av en särskild och självständig mekanism för att övervaka implementering av mänskliga rättigheter. Särskilda rapportörer eller individuella experter anställs av FN:s människorättsråd.¹³ Subedi framhåller självständigheten som en fördel med systemet av särskilda rapportörer. De särskilda rapportörerna eller självständiga experterna är på så sätt inte påverkade av vetorätt från stater och är på så sätt självständiga från påverkan av

¹³ Surya Subedi, "Protection of Human Rights through the Mechanism of UN Special Rapporteurs", *Human Rights Quarterly* 33, 2011, 201-228

stater. Denna självständighet innebär också att de enskilda rapportörerna skiljer sig från varandra, eftersom deras individuella perspektiv och erfarenheter påverkar deras arbete.¹⁴

Naples-Mitchell diskuterar i vilken grad de särskilda rapportörerna i praktiken kan betraktas som självständiga från FN-systemet. De får inte betalt av FN, vilket är ett argument som talar för självständighet. Samtidigt, menar Naples-Mitchell, att bilden av de särskilda rapportörerna förknippas med FN-systemet. Genom detta resonemang argumenterar Naples-Mitchell för att de särskilda rapportörerna inte helt och hållet kan betraktas som separata och självständiga från FN-systemet.¹⁵ Även Subedi resonerar på ett liknande sätt och menar att det är ofrånkomligt att rapportörerna i viss utsträckning påverkas av politiska spänningar inom FN-systemet.¹⁶

Subedi framhåller att ett grundläggande problem med implementering av mänskliga rättigheter är minskad respekt förlorat intresse för att främja mänskliga rättigheter. Subedi tar upp det politiska utspelen om så kallade kriget mot terrorismen, som ett exempel på att flera västerländska stater förlorat respekt för att främja universella mänskliga rättigheter. Inte nog med att dessa initiativ bromsar utvecklingen av mänskliga rättigheter, skapar de även svårigheter i de särskilda rapportörernas arbete. Även andra politiska aspekter kan skapa problem för rapportörerna i att utföra ett effektivt arbete. Det krävs en formell inbjudan för att en rapportör ska kunna genomföra ett statsbesök. När vissa länder aktivt nekar besök från särskilda rapportörer finns ingen befogenhet hos rapportörerna att genomföra besöket trots nekandet. Subedis huvudpoäng i resonemanget är för det första att staters ovilja till samarbete skapar begränsningar i rapportörerna. För det andra betonar Subedi att det kan vara känsligt för stater att få kritik riktad mot sig och bli övervakade, vilket ställer krav på rapportörerna att agera diplomatiskt.¹⁷

Artiklarna som presenteras ovan har bidragit till en förståelse för hur rapportörsystemet fungerar, hur det betraktas utifrån FN-systemet samt vilka begränsningar och fördelar det har. Det ger också en bakgrund till varför ett sådant mandat kan vara intressant att undersöka, självständigheten gör att normativa och politiska syften uttrycks och är tydliga.

¹⁴ Subedi, 2011, 201-228

¹⁵ Joanna Naples-Mitchell, "Perspectives of UN special rapporteurs on their role: inherent tensions and unique contributions to human rights", *The International Journal of Human Rights*, 15:2, 232-248

¹⁶ Subedi, 2011, 226

¹⁷ Subedi, 2011, 201-229

De ger också ett viktigt perspektiv att särskilda rapportörers självständighet är möjlig att ifrågasätta. Dessutom ger både Naples-Mitchells artikel och Subedis artikel en förståelse för vilka svårigheter som finns i rapportörernas praktiska arbete och orsaker till svårigheterna.

Våld mot kvinnor i internationell lagstiftning om mänskliga rättigheter

Det här avsnittet presenterar verk som behandlar våld mot kvinnors utrymme inom den internationella rätten. Kirsten Anderson skriver i artikeln "*Violence against Women: State Responsibilities in International Human Rights Law to Address Harmful Masculinities*" om orsakerna till att våld mot kvinnor kontinuerligt pågår och leder till omfattande problem för kvinnor och samhället globalt. Enligt Andersens definition av våld mot kvinnor inkluderas våld i nära relationer, inom familjen och hemmet. Enligt Anderson är destruktiva maskulinitetsnormer en huvudsaklig orsak till att våldet är utbrett och omfattande. Anderson menar att dessa maskulinitetsnormer och strukturer behöver erkännas och talas öppet om i internationella rättsliga sammanhang för att motverka det könsbaserade våldet och komma till botten med problemet. Anderson menar slutligen att könsbaserat våld mot kvinnor är inte en fråga för kvinnor att lösa, det är män som behöver inkluderas eftersom det är mäns beteenden som orsakar våldet. Det behövs tydliga internationella riktlinjer kring maskulinitetsnormer och kunskapsspridande.¹⁸ Andersens artikel har bidragit till den här undersökningen genom att belysa allvaret och omfattningen gällande våld mot kvinnor globalt. Artikeln ger ett perspektiv på orsakerna till våld mot kvinnor som tydliggör att det bottnar i ett djupare problem och indikerar att våld mot kvinnor är ett av många uttryck för diskriminering av kvinnor.

Ronagh Mc Quigg menar i artikeln "*Is it time for a UN treaty on violence against women?*" att våld mot kvinnor har uppmärksammats mer de senaste årtiondena. Frågan har lyfts högre på agendan, vilket exempelvis är tydligt i generella rekommendationer skrivna av kommittén för FN:s konvention om elimineringen av alla former av diskriminering mot kvinnor (CEDAW). Enligt Mc Quigg är det faktum att det saknas juridiskt bindande instrument på internationell nivå ett hinder för att fullt ut kunna följa implementering och bidra till eliminering av våld mot kvinnor. Mc Quigg argumenterar å ena sidan för att ett sådant

¹⁸ Kristen Anderson, "State Responsibilities in International Human Rights Law to Address Harmful 'Masculinities'", *Netherlands Quarterly of Human Rights*, Vol. 26/2, 2008, 173-197

instrument i form av en FN-konvention är en möjlig väg, men menar å andra sidan att processen dit inte skulle vara enkel. Det rådande juridiskt bindande konventionerna brister i implementeringen och risken att samma problem skulle uppstå med ett traktat som reglerar våld mot kvinnor menar Mc Quigg är stor. Riskerna Mc Quigg främst ser är huruvida det skulle få tillräckligt stöd av stater. För att ett bindade traktat om våld mot kvinnor skulle göra förändring i arbetet som redan görs i frågan av stor vikt.¹⁹

Två förhållningssätt att använda för att betrakta våld mot kvinnor

Jewell lyfter i artikeln “Conceptualising Violence Against Women In The Work Of The United Nations Special Rapporteur On Violence Against Women” två förhållningssätt vilka används för att betrakta orsakerna till våld mot kvinnor. Det ena förhållningssättet betonar vikten av att orsaken i huvudsak relateras till en patriarkal samhällsstruktur och att våld mot kvinnor är en konsekvens av en samhällsordning där kvinnor är underordnade män. Detta förhållningssätt fokuserar specifikt på att orsaken är relaterad till kön. Det andra förhållningssättet, menar Jewell, betonar vikten av intersektionalitet. På så sätt innefattar detta förhållningssätt att flera faktorer som exempelvis kön och etnicitet betraktas i samvariation med varandra och hur diskriminering på flera grunder kan uppstå. Enligt Jewell ger förhållningssättet om intersektionalitet en helhetssyn. Jewell gör en distinktion mellan de två förhållningssätten.²⁰

Jewells studie redogör för de olika SRVAW och vilken teoretisk bakgrund deras rapporter baseras på samt vilka frågor inom ämnet våld mot kvinnor de betonar. Jewell undersöker närmre begreppet intersektionalitet, hur och när det började användas av rapportörerna. Jewell menar att SRVAW har genomgått en förändring från att när mandatet tillsattes ha ett förhållningssätt i huvudsak fokuserat på kön till en intersektionell analys av våld mot kvinnor. Dessutom har SRVAW bidragit med att framhäva de socioekonomiska mänskliga rättigheterna våld mot kvinnor, och inte endast de civila och politiska rättigheterna vilka tenderat att stå i centrum i det västerländska människorättsarbetet.²¹ Huvudtemat i Jewells

¹⁹ Ronagh J.A. McQuigg “Is it time for a UN treaty on violence against women?”, *The International Journal of Human Rights*, 22:3, 2018, 315-316

²⁰ Sarah Jewell, *Conceptualising Violence Against Women in the Work of the United Nations Special Rapporteur on Violence Against Women* (2011). ANU College of Law Honours Thesis 2011; ANU College of Law Research Paper No. 12-15., 3-4

²¹ Sarah Jewell, *Conceptualising Violence Against Women in the Work of the United Nations Special Rapporteur on Violence Against Women* (2011). ANU College of Law Honours Thesis 2011 ; ANU College of Law Research Paper No. 12-15., 30-34

studie är att undersöka de två förhållningssätten att betrakta våld mot kvinnor med, det ena med kön i fokus och den andra med en intersektionell analys. Hon menar att det könsfokuserade förhållningssättet är nödvändigt, men tenderar att ignorera de individuella skillnader och de skillnader kvinnor emellan beroende på andra faktorer än deras kön och därmed inte är tillräcklig. Samtidigt menar hon därmed inte att endast den intersektionella analysen bör användas för att nå framgång i eliminering av våld mot kvinnor, utan att en kombination av de båda förhållningssätten är att föredra.²² I min studie vill jag vidare undersöka på vilket sätt de särskilda rapportörerna använder sig av intersektionalitet som förhållningssätt till våld mot kvinnor. Samt, vad ett sådant förhållningssätt kan bidra med i ett mer framgångsrikt arbete mot våld mot kvinnor i världen.

Den reviderade doktorsavhandlingen ”*Intersectionality in the Human Rights Framework on Violence against women: At the centre or in the margins?*” av Lorena Sosa undersöker hur intersektionalitet tar sig i uttryck inom ramverk för kvinnors mänskliga rättigheter och i synnerhet våld mot kvinnor. Sosa behandlar både regionala ramverk och internationella ramverk. Sosas undersökning består av både en teoretisk analys och en empirisk analys. Den teoretiska analysen handlar om användandet av en intersektionellt förhållningssätt till våld mot kvinnor. Den empiriska analysen syftar enligt Sosa till att avslöja luckor i lagstiftning och policydokument.²³ Perspektivet av intersektionalitet har enligt Sosa saknats i tidigare feministisk teori om våld mot kvinnor. Intersektionalitet kan bidra med det perspektiv som tidigare saknas och bidra till en mer övergripande normativ tolkning av problemet. Genom att förhålla sig till våld mot kvinnor med ett perspektiv av intersektionalitet kan leda till att förändra normer. Intersektionalitet är ett perspektiv som successivt tagit mer plats inom den feministiska teorin och Sosa menar att det även gäller inom människorätten. Exempelvis syns det tydligt gällande mänskliga rättigheter och i synnerhet våld mot kvinnor.²⁴

Även Jewell synliggör samma två förhållningssätt och belyser fördelar respektive nackdelar med dem. Hon menar att det könsfokuserade förhållningssättet är nödvändigt för att inte bortse från den strukturella diskrimineringen mot kvinnor som bred grupp. Däremot är det könsfokuserade förhållningssättet enligt Jewell inte tillräckligt. Hon menar likt Sosa att ett

²² Jewell, 2011, 35

²³ Lorena Sosa, , *Intersectionality in the human rights framework on violence against women: At the centre or in the margins?*, Cambridge University Press, 2017, 7

²⁴ Lorena Sosa, 2017, 7

intersektionellt förhållningssätt belyser skillnader inom gruppen kvinnor. På så sätt kan det bidra en mer inkluderande förståelse av våld mot kvinnor, dess orsaker och konsekvenser.²⁵

Sosa lyfter ett annat förhållningssätt som ibland förknippas med intersektionalitet, men som enligt Sosa inte överensstämmer med innebörden av intersektionalitet. Sosa benämner förhållningssättet som ”*vulnerability approach*”, vilket går ut på att synliggöra specifika grupper som löper särskild risk att utsättas för ett visst människorättsbrott. Det stämmer överens med det intersektionella perspektivet på så sätt att det i kontext av våld mot kvinnor används för att synliggöra individer inom gruppen som löper högre risk att utsättas för våldshandlingar riktade mot kvinnor. Till skillnad från intersektionalitet syftar förhållningssättet på sårbarhet som i huvudsak beror på fysiska variationer inom gruppen kvinnor, som exempelvis funktionsvariation, graviditet, ålder eller sjukdom.²⁶ Enligt Sosa säger synsättet inte helt emot intersektionalitet, eftersom individer eller grupper inom kategorin kvinnor enligt den intersektionella analysen kan betraktas diskriminerade på flera grunder. Intersektionalitet är däremot som synsätt bredare och tar hänsyn till utsatthet till följd av diskriminering och ojämlikhet.²⁷

Rao bidrar med sin artikel “Right in the Home: Feminist Theoretical Perspectives on International Human Rights” med ett kritiskt perspektiv på hur kvinnors rättigheter behandlas inom internationell rätt rörande mänskliga rättigheter ur ett feministiskt perspektiv. Rao är kritisk till ett bristande sätt att adressera problemet kring våld mot kvinnor i den internationella lagstiftningen om mänskliga rättigheter. Hennes artikel fokuserar främst på brister i att adressera våld i hemmet och i nära relationer. Rao belyser främst hur våld i hemmet inom människorättsdiskursen konsekvent ignoreras samt motsägelser som finns inom människorätten. Rati Rao belyser en avsaknad av hänsyn till kvinnors rättigheter inom internationell lagstiftning om mänskliga rättigheter. Hon menar att orsaken till att kvinnors rättigheter inte blivit särskilt adresserade beror på en androcentrism, det vill säga ett centrerat fokus på den manliga normen. Androcentrismen leder i sin tur till en könsblindhet, att kön inte ses som något av betydelse alls. Rao är kritisk till detta och menar att det krävs förändring. Hon står inte nödvändigtvis i motsats till ett intersektionellt förhållningssätt, men utifrån artikelns fokus är det alltså av stor betydelse att se kön och specifikt adressera

²⁵ Jewell, 2011, 35

²⁶ Sosa, 2017, 15-20

²⁷ Sosa, 2017, 13-25

kvinnors särskilda behov av rättigheter som tar hänsyn till diskriminering de utsätts för baserat på att de är just kvinnor. Motsägelsen innebär enligt Rao att mänskliga rättigheter sägs vara universella, men att det är tydligt att det brister i praktiken inte minst vad gäller kvinnors rättigheter.²⁸

Dianne Otto skriver i sin text “Women’s rights” om kvinnors rättigheter i den internationella lagstiftningen om mänskliga rättigheter och tar upp historia kring CEDAW, konventionens roll idag, syn på jämlikhet och begränsningar. Otto’s text bidrar till en djupare förståelse av orsakerna till att begreppet våld inte nämns i konventionen. Ett förbud mot våld inkluderas inte i artikeln om rätt till personlig säkerhet, vilket är en mänsklig rättighet enligt både ICCPR och ICESCR. Enligt Otto finns två huvudsakliga orsaker till detta. För det första menar Otto att en möjlig orsak till avsaknaden av begreppet handlar om att en princip av jämförelse ses som standard, det vill säga att det ska gå att jämföra med i det här fallet en man i samma situation. Men, eftersom det handlar om våld specifikt riktat mot kvinnor på grund av att de är just kvinnor är det svårt att hitta en motsvarande situation att jämföra med, enligt Otto. Otto framhåller att det könsbaserade våldet slår oproportionerligt hårt mot kvinnor och att det därför inte är en adekvat jämförelse med hur en man påverkas av könsbaserat våld.²⁹ Otto’s resonemang betonar ett könsfokuserat förhållningssätt, åtminstone som utgångspunkt för att betrakta våld mot kvinnor och har på så sätt bidragit med resonemang från de Otto drar slutsatsen att kvinnor ännu inte betraktas som fullt ut människor inom internationella ramverk för mänskliga rättigheter. För att det ska ske krävs det att kön erkänns som en social konstruktion.³⁰

²⁸ Rao, Arati, “Right in the Home: Feminist Theoretical Perspectives on International Human Rights”, National Law School Journal Hayden Patrick. *The Philosophy of Human Rights*. Paragon House, 2001, s. 505-525

²⁹ Dianne Otto, “Women’s rights”. I *International Human Rights Law*, Moeckli, Shaah, Sivakumaran, Oxford University Press, 2014, 316-332

³⁰ Otto, 2014, 316-332

2.1 Teori

2.1.1. Intersektionalitet som teoretiskt perspektiv och i förhållande till våld mot kvinnor

Kimberle Crenshaw introducerar begreppet intersektionalitet i sin artikel *“Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics”* år 1989. Crenshaw har utgångspunkt för teorin om intersektionalitet i svarta kvinnors situation i USA, där Crenshaw konstaterar att svarta kvinnor i USA utsätts för diskriminering både baserat på hudfärg och kön. På så sätt uppstår en sammansatt diskriminering som leder till ett dubbelt förtryck enligt Crenshaw’s resonemang. Orsaken till diskrimineringen grundar sig dels i den rådande mansdominerade samhällsordningen och dels i en samhällsdebatt präglad av rasism. Crenshaw menar att intersektionalitet grundar sig i maktfaktorer och hur de samvarierar med varandra och teorin kan användas för att synliggöra förtryck som sker baserat på flera maktfaktorer samtidigt.³¹

Lorena Sosa menar intersektionellt förhållningssätt grundas i att ojämlikhet betraktas som ett resultat av sociala kategorier, vilka skapar och upprätthåller hierarkiska strukturer. De sociala strukturerna kategoriserar människor i olika grupper, där vissa blir överordnade och underordnade. Social skiktning skapar och upprätthåller ojämlikhet. Idén med intersektionalitet är att förklara hur en kombination av flera kategorier av social skiktning, som exempelvis kön och etnicitet, kan samvariera och ge upphov till diskriminering på flera grunder samtidigt. På vilket sätt kategorierna delas in i den sociala skiktningen är inte statiska utan kan förändras över tid och med samhällets utveckling, vilket öppnar upp för möjligheter att nya former av diskriminering kan komma att upptäckas. Det är inte så enkelt att varje kategori adderas på varandra och blir två former av diskriminering isolerade från varandra, menar Sosa. Istället uppstår en ny form av diskriminering när diskriminering på flera grunder sker, så kallad intersektionell diskriminering.³²

³¹ Kimberle Crenshaw, “Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Politics and Antiracist Politics”, *University of Chicago Legal Forum*, Vol 1989, Issue 1, 1989, 139-167

³² Sosa, 2017, 16-19

Det är inte möjligt att förutse hur olika kategorier som samvarierar och intersektionell diskriminering fungerar hierarkiskt. Det är inte syftet att försöka avgöra vilken kategori som är framträdande upphov till diskriminering, utan precis som i resonemanget om ny form av diskriminering handlar det om att förhålla sig till den nya, intersektionella formen av diskriminering på som uppstår.³³

Sosa lyfter i huvudsak flera kritiska perspektiv som framförts mot intersektionalitet och som diskuterar möjliga begränsningar med intersektionalitet. Ett kritiskt perspektiv på intersektionalitet handlar om att det anses finnas en svårighet i vilken bild som utmålas av kategorier av individer som utsätts för intersektionell diskriminering. Svårigheten enligt den här kritiken ligger i att synliggöra marginaliserade grupperns särskilda utsatthet till följd av intersektionell diskriminering utan att dessa grupper ständigt ska förknippas med diskriminering och utsatthet. Det handlar å ena sidan om att ge grupper som ofta bortsetts från och former av diskriminering som inte tidigare uppmärksammats utrymme och representation. Å andra sidan behöver det rent praktiskt göras med eftertanke, för att inte riskera att normer om specifika grupperns utsatthet upprätthålls. Då riskerar det egentliga syftet med intersektionalitet att bli motsägelsefullt.³⁴ Ytterligare ett kritiskt perspektiv på intersektionalitet, som delvis hänger ihop med det föregående. Enligt denna kritik råder ett överrepresenterat fokus på förtryck snarare än privilegier. Sosa bemöter kritiken och menar att intersektionalitet som perspektiv idag är betydligt bredare än att endast fokusera på specifika grupperns sårbarhet.³⁵

På samma sätt som intersektionalitet kan användas som ett verktyg för att belysa hur diskriminering drabbar olika kvinnor på olika sätt, kan det i förhållande till våld mot kvinnor fungera som ett verktyg för att synliggöra hur kvinnor drabbas olika av könsbaserat våld. Enligt Sosa kan ett förhållningssätt av intersektionalitet synliggöra också att våld mot kvinnor hänger samman med intersektionell diskriminering. Enligt Sosa kan intersektionalitet fungera som både ett teoretiskt och analytiskt perspektiv. Hon sätter intersektionalitet i sammanhang av våld mot kvinnor, genom att undersöka intersektionella förhållningssätt inom internationell lagstiftning om

³³ Sosa, 2017, 16-19

³⁴ Sosa, 2017, 30-31

³⁵ Sosa, 2017, 31-32

mänskliga rättigheter som specifikt reglerar våld mot kvinnor. En huvudsaklig faktor Sosa lyfter fram som intersektionalitet bidrar med är att synliggöra olikheter i verklighet hos olika kvinnor. Ett förhållningssätt som endast fokuserar på kön som grund för diskriminering och människorättskränkningar tenderar att bortse från skillnader inom den breda gruppen 'kvinnor'.³⁶

Sosa drar slutsatsen att ett intersektionellt förhållningssätt kan vara av betydelse vid skapande av normer, eller att omformulera redan befintliga normer om våld mot kvinnor. I juridiskt bindande traktat, exempelvis nationell lagstiftning och konventioner i FN finns en risk att implementering intersektionalitetsnormer går för snabbt i förhållande till hur lagstiftningen hinner anpassa sig till den nya normen. Däremot menar Sosa att intersektionalitet som en norm kan fylla en funktion exempelvis inom delar av den internationella rätten. Intersektionalitet kan bidra som förhållningssätt i skapandet av normer för att bidra till en mer omfattande förståelse av våld mot kvinnor.³⁷

2.2 Metod

Den här undersökningen är en kvalitativ studie och består av en analys av ett urval rapporter publicerade av UN Special Rapporteur on Violence against Women (UN SRVAW), från 1994 till 2019. Metoden är en begreppsanalys som syftar till att analysera begreppen inom temat våld mot kvinnor de särskilda rapportörerna använder, framför allt deras användning av intersektionalitet och intersektionell diskriminering i förhållande till våld mot kvinnor.

Den begreppsanalys som används som metod i den här uppsatsen har sin utgångspunkt i Sally Haslangers modell om olika former av begreppsanalys som beskrivs i artikeln ” *Gender and Race: (What) Are They? (What) Do We Want Them To Be?* ”. Enligt Haslangers teori om begreppsanalys, finns tre olika tillvägagångssätt för att analysera begrepp och förstå deras innebörd. Det handlar för det första om en begreppsanalys till för att definiera vad begreppet betyder, en explorativ begreppsanalys. Haslangers andra modell är den deskriptiva begreppsanalysen, som syftar till att beskriva vad ett begrepp betyder i ett visst sammanhang. Den typ av begreppsanalys jag valt som metod för min

³⁶ Sosa, 2017, 13-15

³⁷ Sosa, 2017, 260-262

analys är den tredje och sista enligt Haslangers modell, som benämns som en analytisk begreppsanalys. Enligt denna form av begreppsanalys är det viktigare att komma fram till hur ett begrepp kan användas för att fylla en normativ eller politisk funktion. Haslangers utgångspunkt för analysens tillvägagångssätt och syften är att det inte i alla fall är relevant att leta efter den sanningsenliga definitionen och det är inte möjligt, eftersom begrepp som exempelvis kön har olika betydelser beroende på vilka associationer människor gör.³⁸ Lena Halldenius benämner Haslanger's analytiska form av begreppsanalys som begreppsdesign. Det är i begreppsdesign som grunden för tillvägagångssättet är i den här undersökningen. Enligt Halldenius ger begreppsdesign förståelse för hur begrepp används i normativa och politiska syften. Metoden liknar en kritisk diskursanalys.³⁹

Det övervägdes att använda kritisk diskursanalys som metod i den här undersökningen. UN SRVAW har i rollen i sig själv ett syfte som är normativt och politiskt. Eftersom UN SRVAW kontinuerligt följer utvecklingen av våld mot kvinnor kan det antas att det också behövs omformuleras och utöka definitioner, för att uppfylla sitt syfte att bidra till att våld mot kvinnor upphör. Eftersom huvudsyftet är att undersöka hur begreppet intersektionalitet uttrycks, samt dess relation till våld mot kvinnor bedömdes begreppsanalys i form av begreppsdesign som en lämplig metod. I den här uppsatsen har begreppsanalysen fokuserat på att i första hand undersöka explicita formuleringar som antyder ett intersektionellt förhållningssätt. Jag har också undersökt hur relationen mellan våld mot kvinnor och intersektionell diskriminering förhåller sig till varandra ur rapportörernas synvinkel.

³⁸ Haslanger, Sally, "Gender and Race: (What) Are They? (What) Do We Want Them To Be?", *Noûs*. 34(1):31-55, 2000

³⁹ Lena Halldenius, *Begreppsanalys Ett metodkompendium*, Avdelningen för mänskliga rättigheter, Lunds Universitet, 2018

3. UN SRVAW och ett intersektionellt förhållningssätt till våld mot kvinnor

Fyra personer har hittills innehaft mandatet UN SRVAW. Först ut var Radhika Coomaraswamy, som var UN SRVAW från 1994 till 2003. Därefter följde Dr. Yakin Ertürk från 2003 till 2009. Den tredje mandatinnehavaren var Rashida Manjoo från 2009 till 2015. Slutligen tog Dubravka Simonovic över mandatet år 2015 och är den nuvarande särskilda rapportören för att utreda våld mot kvinnor, dess orsaker och konsekvenser.⁴⁰ I mandatet UN SRVAW som det är utformat idag ingår fyra uppgifter. För det första innebär mandatet att rapportören söka och dela information om våld mot kvinnor för att ge en bild av problemets uttrycksformer och omfattning. UN SRVAW informerar om våld som sker och hur det tar sig i uttryck. För det andra har mandathavaren också i uppgift att med hjälp av sin kompetens och information ge rekommendationer som syftar till att förbättra arbetet mot eliminering av våld mot kvinnor. För det tredje inkluderas också samarbete med andra särskilda rapportörer och instanser i FN för att Den fjärde uppgiften, som betraktas mest relevant för syftet med den här uppsatsen, beskrivs i följande citat.

“...(d) Continue to adopt a comprehensive and universal approach to the elimination of violence against women, its causes and consequences, including causes of violence against women relating to the civil, cultural, economic, political and social spheres.”⁴¹

Citatet ovan är ett utdrag ur beskrivningen av mandatet UN SRVAW. Det som är intressant för den här undersökningen eftersom det antyder att UN SRVAW i sig har ett normativt syfte. Härnäst följer en begreppsanalys av urvalet rapporter som undersöker hur UN SRVAW antar en

⁴⁰ UN Human Rights Council, *Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences*, A/HRC/41/42 20 June 2019, 12-14

⁴¹ UN Office of the High Commissioner on Human Rights, ”Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences”, <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Women/SRWomen/Pages/SRWomenIndex.aspx> (hämtad 2020-05-26)

helhetssyn och universellt förhållningssätt till våld mot kvinnor, i första hand hur explicita uttryck av intersektionalitet används, i förhållande till till våld mot kvinnor.

3.1 Relationen mellan intersektionell diskriminering och våld mot kvinnor enligt UN SRVAW

Radhika Coomaraswamy var den första särskilda rapportören på området våld mot kvinnor. Coomaraswamy tillsattes 1994 och avslutade sin mandatperiod 2003. Enligt Coomaraswamy är det viktigt att i definitionen av våld mot kvinnor klargöra att det är en bred term som inkluderar många olika typer av våld som kvinnor utsätts för på grund av att de är just kvinnor. Våld mot kvinnor betraktas som kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Det har varit en process dit, men SRVAW kan betraktas som en form av startskott i arbetet med utgångspunkt i att våld mot kvinnor börjat betraktas som ett människorättsbrott snarare än andra typer av brott på nationell eller regional nivå, eller till och med privata angelägenheter.⁴² Coomaraswamy definierar i sin rapport vilka aktörer som utför våld och i vilka sfärer det sker. Enligt Coomaraswamy finns tre huvudsakliga aktörer, våld i hemmet och inom familjen, i samhällen och av stater.⁴³ Ett viktigt synsätt att lägga till grund för hur man ser på våld mot kvinnor och i sin tur dess orsaker och konsekvenser är att det är ett uttryck för ojämlika maktförhållanden, där män konsekvent privilegierats genom historien.

Våld mot kvinnor menar Coomaraswamy är ett uttryck för att upprätthålla manlig dominans. För att komma till rätta med problemet krävs enligt Coomaraswamy att betrakta det som politiskt. Det är nödvändigt att djupgående reflektera över staten och statliga institutioner och vilka strukturer de representerar och upprätthåller, för att i sin tur förändra dem och på så sätt kunna eliminera våld

⁴² UN Commission on Human Rights, *Preliminary report submitted by the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, Ms. Radhika Coomaraswamy, in accordance with Commission on Human Rights resolution 1994/45*, 22 November 1994, E/CN.4/1995/42

⁴³ UN Commission on Human Rights, *Preliminary report submitted by the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, Ms. Radhika Coomaraswamy, in accordance with Commission on Human Rights resolution 1994/45*, 22 November 1994, E/CN.4/1995/42, 11

mot kvinnor. Huvudslutsatsen i Coomaraswamys resonemang är alltså att våld mot kvinnor inte kan ses som ett enskilt problem särskilt från all utbredd diskriminering av kvinnor, utan att de måste ses som sammanlänkande med varandra. Våld i sig är ett av många uttryck av diskriminering riktad mot kvinnor.⁴⁴ Genom detta resonemang är det tydligt att Coomaraswamy betonar vikten av att betrakta det könsbaserade våldet som ett systematiskt förtryck av kvinnor som bred grupp. Coomaraswamys vidare resonemang inkluderar även ett intersektionellt förhållningssätt. Coomaraswamy menar att det å ena sidan finns typer av könsbaserat våld mot kvinnor som kan betraktas som är universella, där exempelvis våldtäkt och våld i hemmet avses. På samma sätt finns andra typer av våld inkluderat i begreppet våld mot kvinnor som är betydligt mer kontextberoende och varierar i uttryck. Orsakerna är fortfarande de samma, en form av maktutövande och underordning av kvinnor som grupp genom våld.

Ett hinder för lagstiftning i olika stater samt inom människorätten har länge varit distinktionen mellan privat och publika sfären. Med våld mot kvinnor har distinktionen tagit sig i uttryck på så sätt att det som sker inom familjen är en privat angelägenhet. Därför har synen på våld mot kvinnor, i synnerhet våld i hemmet och i nära relationer, som en privat angelägenhet hindrat från att lagstadga och kriminalisera könsbaserat våld. Coomaraswamy menar i sin rapport från 1995 att detta har kommit att förändras de senaste åren och att fler stater har börjat öppna upp för annan lagstiftning. På så sätt menar hon att det skett en förändring inom människorätten, och en viktig faktor till att även den typ av våld som sker inom familjen och i relationer också inkluderas som en kränkning av mänskliga rättigheterna.⁴⁵ Förändringen kan i sin tur leda till att ansvar kan utkrävas av stater att agera mot alla former av våld mot kvinnor. Coomaraswamy betonar staters positiva skyldigheter i att agera mot och förebygga våld mot kvinnor.

Yakin Ertürks definition av våld mot kvinnor innefattar samma sfärer och aktörer där våldet sker som föregående rapportör Radhika Coomaraswamy. Ertürk föreslår i rapporten att lägga till en transnationell aspekt. Hon menar att en ny typ av sårbarhet har uppstått i takt med globaliseringen och att det därför är nödvändigt att utöka definitionen.⁴⁶ Här identifieras alltså ett nytt problem

⁴⁴ Ibid., 12

⁴⁵ UN Commission on Human Rights, *Preliminary report submitted by the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences*, Ms. Radhika Coomaraswamy, in accordance with Commission on Human Rights resolution 1994/45, 22 November 1994, E/CN.4/1995/42, 17

⁴⁶ UN Human Rights Council, *Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences*, Yakin Ertürk, A/HRC/11/6/Add.5 27 May 2009, 10

som gör att definitionen behöver omformuleras för att täcka in fler former. Genom att betrakta omvärlden och nya problem som uppstår och faller in under våld mot kvinnor ses ett behov av att omformulera definitionen för att fungera inkluderande.

Ertürk menar att SRVAW konsekvent har förespråkat ett intersektionellt förhållningssätt. I Hon menar att det görs i syfte att synliggöra diskriminering och lyfter tre former av diskriminering som alla kan verka intersektionellt.⁴⁷

Ertürk lyfter hur flerdimensionerad diskriminering tar sig i uttryck i tre olika kategorier, eller former av diskriminering, ”targeted”, ”compound” och ”structural”. Enligt Ertürk kan ett intersektionellt förhållningssätt till våld mot kvinnor ge möjlighet till dels en inkluderande tolkning av problemet och dels för att kunna utkräva ett bredare ansvar av stater. Genom att synliggöra fler typer av diskriminering, som den flerdimensionerade diskrimineringen där marginaliserade kvinnor oproportionerligt drabbas finns det också grund för att utkräva ansvar. Ertürk menar att ett intersektionellt perspektiv på våld mot kvinnor också bidrar till att belysa vilka riskfaktorer som ökar risk för våld. På så sätt er en indikation på var resurser behöver läggas för att skydda redan marginaliserade kvinnor. Det är en utmaning att hitta instrument för att implementera och övervaka frågan med intersektionalitet som förhållningssätt, men Ertürk framhåller att behovet av förhållningssättet är viktigt.⁴⁸

Rashida Manjoo klargör i sin rapport till FN:s människorättsråd från maj 2011 att våld mot kvinnor har en tydlig koppling till ojämlikhet av två typer. För det första är det en koppling till ojämlikhet mellan män och kvinnor, som grundar sig i en samhällsstruktur där kvinnor är underordnade män.⁴⁹ Denna koppling kan tolkas som att bygga vidare på Coomaraswamys resonemang om att våld är ett uttryck för mäns dominans i samhället. Den andra typen av ojämlikhet Manjoo syftar på är ojämlikhet inom gruppen kvinnor, vilket alltså är där intersektionalitet kommer in i bilden. Intersektionell diskriminering kopplas till våld mot kvinnor. Det är viktigt att se kopplingen till de båda formerna av diskriminering och ojämlikhet enligt

⁴⁷ UN Human Rights Council, *Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, Yakin Ertürk*, A/HRC/11/6/Add.5
27 May 2009, 49

⁴⁸ UN Human Rights Council, *Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, Yakin Ertürk*, A/HRC/11/6/Add.5
27 May 2009, 55

⁴⁹ UN Human Rights Council, *Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, Rashida Manjoo*, A/HRC/17/26,
2 May 2011, 6-10

Manjoo.⁵⁰ På så sätt antar Manjoo explicit ett intersektionellt förhållningssätt och menar att det finns en tydlig relation mellan intersektionell diskriminering och våld mot kvinnor.

Manjoo menar att ojämlika maktstrukturer där kategorier av människor är hierarkiskt ordnade är en form av våld i sig. Manjoo beskriver att den här typen av våld är aktuell att ta hänsyn till gällande våld mot kvinnor, med bakgrund i att våldshandlingar mot kvinnor i sig grundar sig i samhällseliga hierarkiska strukturer där män är överordnade. Enligt Manjoo's resonemang är det alltså inte möjligt att eliminera våldshandlingar mot kvinnor utan att också eliminera de hierarkiska strukturer som finns bakomliggande. Diskriminering i sig, eller överhuvudtaget strukturer som delar in människor och betraktar dem som att de har olika värde, är en form av våld.⁵¹

Manjoo beskriver att det är relevant att se på skillnader inom gruppen kvinnor, för att det inte går att anta ett förhållningssätt som säger att alla kvinnor drabbas lika av könsbaserat våld. Hon betonar att alla individer tillhörande gruppen kvinnor löper risk för att drabbas av könsbaserat våld, men poängterar också att alla kvinnor inte har samma risk. Det finns vissa grupper som är särskilt utsatta och som på grund av flerdimensionerad diskriminering. I sig använder Manjoo i specifikt sitt resonemang om hur det finns skillnader inom gruppen inte uttryckligen ordet intersektionalitet. Resonemanget går däremot i dialog med hur Crenshaw resonerar kring i hur intersektionalitet syftar till att synliggöra skillnader inom en social kategori, där individer och grupper påverkas på olika sätt och i olika grader av diskriminering.⁵² Samt, med Sosa's resonemang om hur ingen grupp kan betraktas som homogen.⁵³ Manjoo beskriver uttryckligen att det är omöjligt att anta ett förhållningssätt om att alla kvinnor drabbas lika av könsbaserat våld. Det är inte förenligt med verkligheten och fungerar ineffektivt i arbetet mot att eliminera könsbaserat våld mot kvinnor.⁵⁴

⁵⁰ UN Human Rights Council, Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, Rashida Manjoo, A/HRC/17/26, 2 May 2011, 6-10

⁵¹ UN Human Rights Council, Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, Rashida Manjoo, A/HRC/17/26, 8 2 May 2011

⁵² Crenshaw, 1989, 139-167

⁵³ Sosa, 2017, 17-18

⁵⁴ UN Human Rights Council, Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, Rashida Manjoo, A/HRC/17/26 2 May 2011, 1

I Simonovics rapport som analyseras i den här uppsatsen görs inga explicita referenser till intersektionalitet och dess relation till våld mot kvinnor. I Simonovics rapport sammanfattas mandatets förändringar under åren sedan 1995 och hon skriver även om de olika rapportörernas åstadkomna arbeten. Syftet med rapporten är att reflektera över rollen efter 25 år, och se vilka förändringar som rapportören anser behövs. Simonovic ägnar stor del av rapporten att rikta rekommendationer kring förändringar både om själva mandatet i sig, där hon exempelvis kräver mer resurser för att utföra arbetet. Simonovic menar att de bristande ekonomiska resurserna från FN:s människorättsråd leder till begränsade möjligheter att utöka arbetet genom statsbesök.⁵⁵ Vissa formuleringar som att Simonovic betonar kopplingen mellan diskriminering och våld mot kvinnor. Det är dock för vagt för att anta att Simonovic syftar på intersektionalitet i den aktuella rapporten. Detta utesluter inte att Simonovic, likt föregående rapportörer, också förespråkar ett intersektionellt förhållningssätt, men av det som framkommit av min analys är för vagt för att dra slutsatser om hur specifikt Simonovic uttrycker sig av intersektionalitet.

Genom att i huvudsak betona vikten av att betrakta relationen mellan könsbaserad diskriminering mot kvinnor och våld mot kvinnor, faller Simonovic mer in på ett könsfokuserat förhållningssätt till våld mot kvinnor. I den aktuella rapporten redogör hon för hur tidigare misslyckanden att adressera våld mot kvinnor i internationell lagstiftning om mänskliga rättigheter. Hon reflekterar över rollen och tiden som gått och konstaterar att våld mot kvinnor betraktas som en kränkning av de mänskliga rättigheterna men att tillräckligt med arbete inte görs. I den här specifika rapporten läggs begränsad andel på att redogöra för teoretiska perspektiv, och i synnerhet intersektionellt förhållningssätt. Istället riktas stort fokus på att reflektera över mandatet i sig, vad som åstadkommit hittills. Simonovic belyser vad tidigare rapportörer gjort och kritiserar olika utskott inom FN för att trots alla initiativ de föregående år sedan mandatet tillkom.

⁵⁵ UN Human Rights Council, Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, A/HRC/41/42 20 June 2019

Analys och diskussion

2.3 Analys

Utifrån min analys av mitt urval av rapporter från SRVAW, är en tydlig slutsats att de har teoretiska perspektiv på våld mot kvinnor som fenomen som liknar varandra. När det gäller frågeställningen hur det intersektionella förhållningssättet används finns explicita formuleringar för ett intersektionellt förhållningssätt i Coomaraswamy, Ertürk respektive Manjoos rapporter. De för liknande resonemang där huvudpoängen är att det allra viktigaste är att synliggöra att våld mot kvinnor inte är ett isolerat problem från annan diskriminering av kvinnor. Coomaraswamy, Ertürk och Manjoo använder sig i stor utsträckning av en intersektionellt förhållningssätt, men det betyder inte att de säger emot en könscentrerad analys av våld mot kvinnor. De tydliggör återkommande att inkludera intersektionell diskriminering i förhållande till våld mot kvinnor inte syftar till att förneka vikten av att också se det strukturella i att kvinnor som helhet systematiskt utsätts för våld inom familjen, inom samhällen och av staten. Huvudfokus är att eliminera våld mot kvinnor som bred grupp och de verkar se att en ökad möjlighet till att nå målet kan ske genom att också inkludera en intersektionell analys eftersom särskilda grupper av kvinnor som är marginaliserade i samhället, drabbas i större utsträckning och därför måste dessa grupper synliggöras för att komma åt problemet från grunden. Det handlar snarare om att ha som utgångspunkt i att se det könsbaserade våldet som något som systematiskt och överrepresenterat drabbar kvinnor. Sedan finns de två förhållningssätt att fortsätta analysen med. Det ena som håller fast vid den könscentrerade förhållningssättet och det andra som förespråkar intersektionalitet för att spegla olika kvinnors verklighet.

Enligt Sosa innefattar ett intersektionellt förhållningssätt till våld mot kvinnor också att det är en relation mellan strukturell diskriminering och våld mot kvinnor. Det skulle kunna vara ett argument för att Simonovic, som i sin rapport erkänner relationen mellan diskriminering och våld mot kvinnor, faktiskt kan betraktas som ett uttryck för intersektionalitet. Däremot är det för implicit för att jag med min analys som grund ska kunna dra några slutsatser om specifikt

Simonovics förhållningssätt till intersektionalitet utifrån den rapport jag analyserat. Istället kan jag dra slutsatsen att hon aktivt och starkt förespråkar ett synsätt som belyser kvinnor som systematiskt diskriminerande och att diskrimineringen i stor utsträckning sker i form av våld. Efter snart 25 år av mandatet, kritiserar Simonovic att arbetet inte nått längre. Hon riktar sin kritik till FN-systemet i sig samt mot normer och attityder som bidrar till att normaliseringen av våld mot kvinnor fortsätter.⁵⁶

2.4 Diskussion

En kritik mot hur systemet av särskilda rapportörer fungerar är ojämn representation av vilka länder som får statsbesök och i högre utsträckning blir föremål för särskilda rapportörernas arbete. Enligt Subedi är länder under utveckling överrepresenterade, medan utvecklade länder med maktmässig och ekonomisk status i internationella sammanhang har en lägre andel av rapportörers besök.⁵⁷ Eftersom primärmaterial till den här undersökningen inte innehåller rapporter från statsbesök, heller har inte frågan undersökts närmare hur fördelningen av besök ser ut för SRVAW. För att göra detta skulle behövas en helt egen undersökning och en annan metod eftersom mängden material är stor och sträcker sig över 25 års tid. Det skulle vara en intressant forskningsfråga för vidare studier av mandatet SRVAW. Sätta mandatet i ett större sammanhang, jämföra med andra mandat av samma typ, och vad det kan ha för betydelse i FN-sammanhang och även djupare analys kring hur världsordningen speglas.

Ytterligare en fråga som vore intressant att undersöka i en framtida studie är hur beskrivningen av mandatet i sig, i delen som antyder att UN SRVAW har en uppgift att upprätthålla ett inkluderande förhållningssätt till våld mot kvinnor. Mer specifikt vilken typ av förhållningssätt som avses är vagt och tolkningsbart. I sig kan den vaga formuleringen gå i linje med att rapportörerna är självständiga från FN, vilket enligt Naples-Mitchells resonemang bidrar till att de har utrymme för att driva sitt arbete i den riktning de föredrar. Rapportörerna är självständiga i bemärkelsen att de inte får betalt

⁵⁶ UN Human Rights Council, Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, A/HRC/41/42 20 June 2019

⁵⁷ Surya Subedi, 2011, 201-229

av FN, men det finns enligt Naples-Mitchell skäl att diskutera i vilken grad rapportörerna i praktiken är självständiga från FN.⁵⁸ Att de särskilda rapportörerna och självständiga experterna inte får betalt av FN, är en intressant aspekt eftersom den förutsätter att personen som ska anställas som rapportör har en finansiell inkomst från ett annat håll. Trots att mandatet är obetalt, betraktas det som högst prestigefyllt och innebär andra förmåner.

UN SRVAW beskriver konsekvent hur våld mot kvinnor ett problem som är ständigt pågående. De synliggör nya former av våld som uttrycks i takt med att samhället förändras, exempelvis globalisering och teknologisk utveckling. Nya problem kräver andra former av åtgärder, men kvarstår gör att problemen grundar sig i samma patriarkala strukturer. Genom en intersektionell analys av våld mot kvinnor kan man också se att våld både kan uttrycka sig på olika sätt och drabbar olika grupper av kvinnor olika, till följd av andra diskriminerande hierarkier i samhällen, exempelvis rasism och klassdiskriminering. Eftersom alla fyra rapportörerna under 25 års tid haft ett resonemang om behovet av att förändra uppfattningen om våld mot kvinnor och se det i samband med strukturell diskriminering av kvinnor i samhällets alla skikt, på individ och familjenivå likväl statlig nivå, är det rimligt att djupare undersöka vilka möjliga hinder som gör att våld mot kvinnor globalt fortsätter vara ett omfattande och universellt problem. Trots framgångar genom nya teoretiska perspektiv, i SRVAW:s arbete, initiativ på internationell, nationell nivå och i civilsamhället kvarstår fortfarande stora utmaningar för att nå en värld där våld mot kvinnor inte existerar.

Ovanstående diskussion är frågor som har dykt upp under undersökningens gång och skulle kunna få mer utrymme i en framtida studie på temat. För att göra en sådan undersökning skulle ett primärmaterial också behöva innefatta svar från stater och ett bredare perspektiv utanför SRVAW, för att djupare förstå de processer som hindrar initiativ som exempelvis ett juridiskt bindande traktat.

Sosa visar också på att en fördel med de särskilda rapportörerna är deras möjlighet att direkt nå ut till regeringar och civilsamhället. Deras slutsatser och i sin tur rekommendationer om framtida arbete eller förhållningssätt viktiga att ta i beaktning kan bidra till normativ förändring. Den normativa förändringen finns möjlighet till eftersom SRVAW genom sina rekommendationer kan

⁵⁸ Naples-Mitchell, 2011, 232-248

bidra till en spridning av nya normer.⁵⁹ Det i sig anser jag säger mycket om vilken viktig roll mandatet har spelat sedan det uppkom och vilka möjligheter som fortsatt kan uppstå. Möjligen, trots att det finns svårigheter kring hur ett bindande traktat på våld mot kvinnor skulle fungera och att den normativa vägen fortfarande är lång att gå, skulle det successivt kunna leda till en utveckling i hur arbetet går från normativ förändring till praktisk förändring i internationell lagstiftning om mänskliga rättigheter. Eftersom ingen juridiskt bindande instrument ännu finns trots att det uppmuntras till av UN SRVAW, handlar det i slutändan om att implementera normer.

⁵⁹ Sosa, 2017, 117

Referenser

Anderson, Kirsten, "Violence against Women: State Responsibilities in International Human Rights Law to Address Harmful Masculinities", *Netherlands Quarterly of Human Rights*, Vol. 26/2, 2008, s. 173-197

Crenshaw, Kimberle, "Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Politics and Antiracist Politics", *University of Chicago Legal Forum*, Vol 1989, Issue 1, 1989, s. 139-167

Haslanger, Sally, "Gender and Race: (What) Are They? (What) Do We Want Them To Be?", *Noûs*. 34(1):31-55, 2000

Jewell, Sarah, Conceptualising Violence Against Women in the Work of the United Nations Special Rapporteur on Violence Against Women, ANU College of Law Honours Thesis 2011 ; ANU College of Law Research Paper, No. 12-15, 2011

Lena Halldenius, *Begreppsanalys Ett Metodkompendium*, Avdelningen för mänskliga rättigheter, Lunds Universitet, 2018 (tillgänglig som pdf via läroplattformen Canvas, länk: <https://canvas.education.lu.se/courses/3457/files/194577/download?wrap=1>)

McQuigg, Ronagh J.A., "Is it time for a UN treaty on violence against women?", *The International Journal of Human Rights*, 22:3, 2018, 305-324

Naples-Mitchell Joanna, "Perspectives of UN special rapporteurs on their role: inherent tensions and unique contributions to human rights", *The International Journal of Human Rights*, 15:2, 2011, 232-248

Otto, Dianne, "Women's rights". I Moeckli, Shaah, Sivakumaran, *International Human Rights Law*, Oxford University Press, 2014, s. 316-332

Rao, Arati, "Right in the Home: Feminist Theoretical Perspectives on International Human Rights", *National Law School Journal I Hayden, Patrick, The Philosophy of Human Rights*, Paragon House, 2001, s. 505-525

Sosa, Lorena, *Intersectionality in the human rights framework on violence against women: At the centre or in the margins?*, Cambridge University Press, 2017

Subedi, Surya, "Protection of Human Rights through the Mechanism of UN Special Rapporteurs", *Human Rights Quarterly* 33, 2011, 201-228

UN Commission on Human Rights, *Preliminary report submitted by the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, Ms. Radhika Coomaraswamy, in accordance with Commission on Human Rights resolution 1994/45*, 22 November 1994, E/CN.4/1995/42 tillgänglig på: <https://undocs.org/E/CN.4/1995/42> (hämtad 2020-05-28)

UN Human Rights Council, *Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, Rashida Manjoo*, A/HRC/17/26 2 May 2011 tillgänglig på: <https://undocs.org/A/HRC/17/26> (hämtad 2020-05-28)

UN Human Rights Council, *Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences*, A/HRC/41/42 20 June 2019, tillgänglig på: <https://undocs.org/A/HRC/41/42> (hämtad 2020-05-28)

UN Human Rights Council, *Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, Yakin Ertürk*, A/HRC/11/6/Add.5 27 May 2009 tillgänglig på: <https://undocs.org/A/HRC/11/6/Add.5> (hämtad 2020-05-28)

UN Human Rights Council, "Special Procedures", <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/SP/Pages/BasicInformationSelectionIndependentExperts.aspx> (hämtad 2020-05-26)

UN Office of the High Commissioner on Human Rights, "Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences", <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Women/SRWomen/Pages/SRWomenIndex.aspx> (hämtad 2020-05-26)